

SZÜLŐI SZEREPVÁLLALÁS PEDAGÓGUSI PERCEPCIÓK TÜKRÉBEN

PARENTAL INVOLVEMENT IN THE LIGHT OF TEACHERS' PERCEPTIONS

FÜLÖP-SZÉKELY ANITA

Debreceni Egyetem, Magyarország/Parajd, Románia

annnnitaa@yahoo.co.uk

DOI: <https://doi.org/10.59357/ProSciRural.2023.2.04>

Összefoglalás

A gyermek iskolai feladataira vonatkozó szülői szerepvállalás – mint a szülői bevonódás egyik legalapvetőbb formájának – alakulását számos tényező befolyásolhatja. Jelen tanulmány egy Parajd községben (Hargita megye, Románia) végzett, pedagógusi percepciók elemzésén alapuló interjúkutatás eredményeiről ad számot a térségben jellemző szülői támogatási gyakorlat sajátosságaira vonatkozóan.

Kulcsszavak: szülői támogatás, szülői bevonódás, iskolai feladatok, pedagógusi percepciók

Bevezetés

Kutatásom célja a gyermek iskolai feladatainak szülői támogatására vonatkozó pedagógusi vélemények, percepciók feltérképezése, azok megismerése és értelmezése a térségi kontextus figyelembevételével. Bár a nemzetközi szakirodalomban régóta foglalkoznak a gyermek iskolai feladatait érintő szülői szerepvállalás elemzésével, a szülői feladatok mennyiségi és minőségi jellemzőinek pedagógusi percepciókban való megjelenésével (McDowall – Schaughency 2016, Herman – Reinke 2017, Thompson et al. 2017, McPherson 2021, Purtell et al. 2022), székelyföldi viszonylatban kevés olyan kutatásról beszélhetünk, amelyek a szülői szerepvállalást kifejezetten a pedagógusok szemszögéből vizsgálták. A pedagógus – szülő közötti viszony aspektusaira vonatkozó kutatások térségünkben is egyre gyakoribbak (Szász 2021, 2022a, 2022b, Jakab 2022a, 2022b, Fülöp-Székely 2023). A szülői szerepvállalás pedagógusi percepciók elemzésén alapuló vizsgálata azonban meglehetősen járatlan terepnek számít térségünkben, hiszen a kutatások jelentős

többsége a szülői nézetek elemzése felől közelít. Az iskolai feladatokat érintő szülői segítségnyújtás alakulásának kutatása (Szász 2021, 2022a, 2022b) a szülőkkel készült interjúkon alapul. A roma tanulók oktatásának keretén belül Jakab Judit (2022a, 2022b) a nagyszámú roma tanulót oktató pedagógusok percepcióinak elemzésével foglalkozik. Jómagam a pedagógus–szülő közötti kommunikációt meghatározó tényezők elemzését megcélzó kutatásomban szintén a pedagógusi perspektíva felől közelítve tártam fel a kommunikációt akadályozó tényezők alapvető csoportjait (Fülöp-Székelly 2023). A szülői szerepvállalást, bevonódást érintő szakirodalmi érdeklődés növekedése, a pedagógus–szülő közötti együttműködés, illetve az azt meghatározó tényezők romániai közpolitikai gondolkodásban, szakmai diskurzusokban megjelenő szerepének felértékelődése a gyermek tanulásában vállalt szülői feladatokra vonatkozó pedagógusi nézetek vizsgálatát sürgeti.

Térségi kutatások és lokális helyzetkép

A vidéki iskolák helyzetét elemző kutatások alapján a vidéki térségben működő oktatási intézményeknek számos pozitív és negatív hatása lehet a család – iskola kapcsolatának vonatkozásában. A vidéki oktatás előnyei közül kiemelhető a pedagógus – diák – szülő közötti intenzívebb kapcsolat, annak a közösségi szocializációban megnyilvánuló pozitív hatásai, a szülői és közösségi bevonódás emelkedett mértéke, illetve az többségében családias, tiszteletteljes iskolai légkör kialakulásának valószínűsége (Biró et al. 2021). Azonban az alacsony gyermeklétszám nem csupán a személyesebb jellegű odafigyelésre nyújt lehetőséget, ugyanis számtalan rurális iskola küzd szakteremberhiánnyal, a megemelkedett lemorzsolódási arányokkal, az összevont osztályok és iskolabezárás veszélyével (Biró et al. 2021, Mihalache 2022). A székelyföldi vizsgálatok rávilágítottak az oktatási intézmények társadalmi súlyának csökkenésére, melynek háttérében felismerhető az oktatás szolgáltatásként való kezelésének jelei, amely magával vonja az iskolai tanulástól való elfordulás lehetőségét (Biró – Bodó 2020, 2022, Biró et al. 2021). Az iskola – család viszonyát érintő székelyföldi kutatások alapján a térségi iskola – család közötti kapcsolatot egy hagyományosan kevésbé együttműködő kapcsolat jellemzi, bár a digitális technológia szélesedésével kibővülő kapcsolati felületek hozzájárulnak a tekintélyalapú pedagógusi pozíció felszámolásához, megerősítve a szülőkkel való partneri kapcsolatok kiépítésének lehetőségeit (Biró et al. 2021). Ugyanakkor számolni kell a digitális kompetenciák különbségeinek hatásaival, mely erőteljesen befolyásolhatja az új kommunikációs megoldások használatának lehetőségeit a pedagógus – szülő kapcsolattartásának vonatkozásában (Bodó 2019).

Az általam vizsgált, Parajd községhez (Hargita megye, Románia) tartozó településeken (Parajd, Alsósófalva, Felsősófalva) az tapasztalható, hogy az iskola méretével összefüggő pedagógus – szülő közötti kapcsolat minősége, a pedagógus – szülő közötti beszélgetések légköre, az együttműködésen alapuló tevékenységek meglehetősen eltérnek az pedagógusok körében. A pedagógusok által szervezett különféle programok, rendezvények, jeles napok családokkal együtt történő ünneplése számos találkozási felületet biztosít az oktatási intézmény dolgozói és a családok számára mindhárom településen. Ám a kutatói tereptapasztalat alapján a parajdi – azaz a község oktatási intézményei közül a legnagyobb tanulólétszámmal működő – iskolában dolgozó pedagógusok és szülők között kevésbé tudnak bizalmas beszélgetések kialakulni. Ugyanakkor mindhárom településen jellemző a szülői kérdések elmaradása, a gyermek iskolai élete felől való érdeklődés hiánya, a pedagógusok részéről történő tájékoztatási próbálkozások figyelmen kívül hagyása. A térségi pedagógusok jelentős része a bizalomhiány, a szülői érdektelenség, nemtörődömség és az egyre szélesebb körben hódító karrierizmus jeleit vélik felfedezni a szülői passzivitás hátterében. A pedagógus – szülő közötti párbeszéd minőségének alakulása azonban nem csupán az oktatási intézmény méretével állhat összefüggésben, hiszen az ünnepi hangulat megteremtésének különféle eszközei (pl. hivatalos helyszínek: kultúrotthon, ünneplő ruházat, forgatókönyvek, beszédek stb.) olyan keretrendszerbe helyezik ezen találkozási alkalmakat (karácsonyi műsorok, farsangi bálók, március tizenötödikei megemlékezések stb.), melyek erőteljes formális jellegükből adódóan gátolják a bizalmasabb hangvételű beszélgetések kialakulását.

Az iskola – család, és azon belül pedig a pedagógus – szülő közötti kapcsolatot jellemző távolságtartás, bizalmatlanság egyik megnyilvánulása, hogy míg a szülők – szülői pozíciójukból adódóan – az oktatási intézményt képviselő pedagógus részéről várnák az első lépést a gyermek iskolai előmenetelét támogató közös kapcsolatok kiépítésének terén, addig a pedagógusok a szülők részéről remélnék kezdeményezést. Továbbá a tereptapasztalat alapján a formális kereteken kívüli pedagógus – szülő közötti kapcsolat zömében a kötelező kapcsolattartási alkalmakban (iskolai tájékoztatók, osztályközösség számára szervezett szülőértekezletek) nyilvánul meg, melyet a személyes kapcsolattartás az esetlegesen adódó iskolai problémákról való tájékoztatással egészít ki. Bár a pedagógusok többsége a szülői értekezletek megtartását követően teljesítettnek tekinti a szülőkkel való kapcsolattartást, a szülőértekezletek nem biztosítanak megfelelő feltételeket az egyéni jellegű kérdések átbeszélésére. Ellenben az egyéni fogadóórák igénybevétele – mely ideális körülményt nyújthatna a személyes problémák megbeszélésére – jellemzően kívül esik a szülők által alkalmazott kapcsolattartási

lehetőségeken. Ennélfogva a szülők többsége időről időre kielégítetlen elvárásokkal, megoldatlan nehézségekkel, és személyes kapcsolódási lehetőségeik kudarcának élményével távozik valamennyi szülőértekezletről. Továbbá nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a kutatás idején tomboló Covid-19 járvány, illetve az akkor hozott távolságtartási rendelkezések, az online oktatás bevezetése tovább nehezítette a pedagógus – szülő, iskola – család közötti interakciók és párbeszéd megvalósulását.

Szakirodalmi vonatkozások

A szülői bevonódás kutatása nemzetközi és hazai keretek között is több évtizedes múlttal rendelkezik (Epstein 1987, Epstein et al. 2002, Grolnick – Slowiaczek 1994, Ivan 2000, Kohl – Lengua – McMahon 2000, Pomerantz – Mooman – Litwack 2007, Koltói et al. 2019, Nyitrai et al. 2020). Azonban a gyermek iskolai előmenetelét érintő szülői feladatokra, mint a szülői bevonódás egyik legalapvetőbb típusának feltárására vonatkozó kutatások száma – illetve annak a pedagógusi percepciók elemzésén alapuló szegmense – már lényegesen szűkebb körben vizsgált (McDowall – Schaughency 2016, Arce 2019, McPherson 2021). Bár a témában végzett nemzetközi kutatásokban a szülői támogatás, mint a szülői bevonódás különféle megnyilvánulási formája meglehetősen eltérően jelenik meg a pedagógusi nézetekben, valamennyien mégis egyet értenek abban, hogy pedagógus – szülő közötti kommunikációs nehézségek erőteljesen megnehezítik a szülőkkel való hatékony együttműködést (Arce 2019). A pedagógus – szülő közötti kommunikáció akadályai pedig erőteljesen befolyásolják a szülői szerepvállalás alakulását (Arce 2019). A kutatásokban különösen nagy hangsúlyt helyeznek a pedagógus – szülő közötti információmegosztás és problémamegoldás fontosságára, melyek a pedagógus – szülő közötti kapcsolat hatékonyságának alapvető meghatározói (McDowall – Schaughency 2016). Továbbá a gyermekek szülei és tanáraik közötti erős kapcsolatok hozzájárulnak a diákok tanulási teljesítményének és beilleszkedésének támogatásához, melyek elsősorban az elemi és általános iskolai évfolyamokon tanuló diákokat érintik (Purtell et al. 2022). Ugyanakkor a szülői szerepvállalás alakulását pozitívan befolyásolhatja, amennyiben az oktatási intézmény pedagógusai elismerik és tudatosítják a szülői támogatás fontosságát és törekednek a pedagógus – szülő közötti kapcsolatot negatívan befolyásoló tényezők csökkentésére (pl. kommunikációs akadályok, munkaidő-beosztással összefüggő nehézségek stb.) (McPherson 2021, Purtell et al. 2022). A pedagógusi vélemények alapján a szülői támogatás – mint a diákok iskolai előmenetelét meghatározó erőforrás – sikeres becsatornázása az egyik legnagyobb kihívás az oktatási feladatok

közül. Azonban az olyan hosszú távú célok elérése érdekében mint a jobb tanár – szülő kapcsolat, a diákok tanulmányi teljesítményének javítása, valamint az iskolai lemorzsolódás csökkentése, az oktatási intézményeknek meg kell próbálniuk azonosítani azokat a helyi tényezőket, melyek segítik a szülői részvétel növelését (McPherson 2021).

Módszertani keretek

A gyermek iskolai feladatainak szülői támogatására irányuló kutatás terepéül a Parajd, Alsósófalva, Felsősófalva és Békástanya alkotta Parajd község szolgált. A község mindegyik településén van működő oktatási intézmény, azonban Békástanyán csupán negyedik osztályig tanulhatnak a diákok. Mivel a kutatás során olyan általános iskolai pedagógusok véleményét szándékoztam meg feltérképezni, akik felső tagozaton tanítanak, így a tizenegy interjúalany a parajdi, felsősófalvi és alsósófalvi pedagógusok közül került kiválasztásra. Az adatfelvétel idején a tizenegy pedagógusból kilencen kizárólag a parajdi, központi iskolában tanítottak, míg egy pedagógus Alsósófalván, egy pedig Felsősófalván is tanított. Az adatfelvétel idején, 2022 telén, a koronavírus még javában meghatározta életünket. Így az interjúalanyokkal készített félig strukturált interjúk egy része személyesen, másik része pedig telefonon keresztül történt.

Elemzési eredmények

Az adatfeldolgozás során a tizenegy félig strukturált interjú anyagából kiemeltem az otthoni tanulásra vonatkozó, szülői támogatással összefüggő valamennyi pedagógusi véleményt. Az összefűzött pedagógusi véleményekből álló szövegtörzsből került kiemelésre az a negyvenöt pedagógusi kijelentés, amelyek a különféle szülői magatartásokban és cselekedetekben felismerhető szülői támogatás pozitív és negatív megnyilvánulási formáira, valamint azok hosszú és rövid távú hatásaira vonatkoznak. A pedagógusi kijelentések elemzése során három kategóriát azonosítottam: (1) az iskolai feladatok otthoni segítésének formái, (2) az otthoni tanulás segítésének elmarádását, illetve (3) a szülői tárgyi tudásának hiányában történő szülői támogatás lehetőségeit.

Az iskolai feladatok otthoni segítésének formáira vonatkozó pedagógusi kijelentések

A pedagógusi vélemények elemzése során több kijelentés vonatkozott az iskolai feladatok szülői segítésének támogató tevékenységeire, ezért alkottam meg az iskolai feladatok otthoni segítésének formáira vonatkozó pedagógusi kijelentések csoportját.

A negyvenöt pedagógusi kijelentés közül a gyermek iskolai feladataiban vállalt szülői segítségnyújtásra tizennyolc kijelentés vonatkozott. Ezek a kijelentések főként azzal kapcsolatosak, hogy a gyermek iskolai feladataiban vállalt szülő támogatásnak milyen attitűdbeli és konkrét cselekedetekként való megnyilvánulási formái bizonyulnak nélkülözhetetlenek a pedagógusi percepciók alapján. A megkérdezett pedagógusok a szülőtől elvárják, hogy felelősségteljesen támogassa gyermeke otthoni feladatait („kövesse a munkáját, tanulását”, „legyen felelősségérzet is bennük, hogy megfelelően a gyermek mögé álljanak”), hiszen a siker kulcsát a permanens munkában látják („a sikerhez, jó, hogy kell tehetség, de munka is kell).

A pedagógusok véleménye alapján a gyermekek iskolai feladatainak otthoni tanulásában eszközölt szülői támogatás egyik feltétele, hogy a szülő megfelelően odaálljon a gyermek mellé („többet tehet a szülő, ha odaáll a gyermek mellé”). A kijelentések alapján ez egyaránt vonatkozik a gyermek iskolai előmenetelének folyamatos nyomon követésére és a gyermek házi feladatainak ellenőrzésére is. Az elemzett kijelentések közül több kijelentés vonatkozik arra, hogy a pedagógusok nem annyira az iskolai feladatok otthoni megoldásában, mint a feladatok elvégzéséhez szükséges útmutatásában jelölik meg a hatékony szülői segítség kulcsát („Nem a házi feladatot kell megcsinálni neki, hanem segíteni”). A megkérdezettek a szülő szerepét mintegy mentori pozíciót képzelik el, ahol a szülőnek arra kell törekednie, hogy a gyermekét képessé tegye az önálló feladatvégzésre.

Bár a pedagógusok fontosnak tartják, hogy a gyermek önállóan boldoguljon az iskolai kihívások, feladatok megoldásában, többször is kiemelik a gyermek iskolai teljesítményének, boldogulásának folyamatos nyomon követésére vonatkozó szülői megnyilvánulások jelentőségét. Ugyanakkor nyomatékosítják az otthoni tanulási folyamat során elkészített házi feladatok ellenőrzésének és a lecketanulás kikérdezésének döntő szerepét („nem azt mondom, hogy egy hatodikos, hetedikes gyermeket minden nap ki kell kérdezni, de szűrőpróba-szerűen számon lehetne kérni”, „következetesen nézze akár a házikat, akár a leckéket, az ellenőrzőt”). A pedagógusi kijelentéseket vizsgálva, az tapasztalható, hogy a pedagógusok elvárják, hogy a szülő stabil, mindenkori támasza legyen gyermekének, egy olyan biztos pont életében, aki a felsőbb osztályokban sem vonja ki magát a szülői segítségnyújtás feladatából és folyamatosan figyelemmel kíséri gyermeke tanulmányait, fejlődését. Azonban a pedagógusi tapasztalatok alapján megfelelő szülői támogatásról elsősorban az elemi osztályokban lehet beszélni, amikor a gyermekek mögött álló felnőttek a gyermekeikkel közösen aggódnak az iskolai sikerek és sikertelenségek miatt.

A pedagógusi kijelentések során felmerül a magánórák biztosításának kérdése, mely a pedagógusi nézetek alapján elsősorban nem a hiányosságok pótlására, hanem a gyermek erősségeinek további fejlesztésére kellene szolgáljon („*ami kevésbé megy, abban segíted*”, „*az erősségeit fejlesztheted, akár tanfolyamokkal, órákkal, ha engeded az anyagiak*”). Olyan kijelentéssel is találkozni, mely a diákok tanulmányi hiányosságaira vonatkozik, azonban a megkérdezett pedagógusok azt elsősorban a szülői segítséggel orvosolnák.

Az otthoni tanulás segítésének elmaradása

A gyermek iskolai feladataiban vállalt szülői segítségnyújtás különféle támogatási formái mellett az otthoni tanulás segítésének teljes elmaradására vonatkozó kijelentések is meglehetősen nagy számban fordulnak elő a pedagógusokkal készült interjúkban. Az elemzett negyvenöt pedagógusi kijelentésből tizennégy az otthoni tanulás segítését támogató szülői megnyilvánulások hiányát boncolgatja. A válaszadó pedagógusok expliciten megfogalmazták, hogy szükség volna a délutáni oktatás során elkészített házi feladatok otthoni átbeszélésére, a tanultak további elmélyítésére, hátráltható tényezőként jelölve meg a délutáni oktatásban való tanulást. A szülői támogatás elmaradásának különféle megnyilvánulásaira vonatkozó pedagógusi kijelentések során többek közt helyet kapnak a szülő – gyermek interakciók hiányosságainak példái, az iskolai tanulmányok szülői követésének elmaradása, a gyermek kezének túlságosan korán történő elengedésének esetei.

A kutatásban résztvevő pedagógusok véleményében a szülői támogatás és nyomon követés otthoni rendszeressége kiemelt hangsúlyt kap („*hiába jár Afterbe, vagy hiába tanul otthon önállóan, azért még követni kell*”). Nézeteik alapján szükségét érzik a gyermek tanulmányi helyzetének folyamatos szülői követésének, amely nem kellene véget érjen az elemi osztályok befejeztével, hanem az általános iskola felső tagozatán is végig kellene kísérje a gyermek iskolai előmenetelét.

Bár a szakirodalom alapján elsősorban a képzettségi hátránnyal élő családok körében jellemző, hogy a gyermekek önerőből kell, boldoguljanak, hiszen a kevésbé iskolázott szülők gyermekei aligha támaszkodhatnak az iskolai tanulmányokat illető szülői segítségnyújtás lehetőségeire, a megkérdezett pedagógusok véleménye szerint a délutáni oktatásban részesülő diákok szülei egyre hajlamosabbak teljességgel kivonni magukat a gyermekük tanulási folyamatának támogatásából („*nagy hátránynak látom az After Schoolt*”, „*a szülők annyira letesznek a gyerekkel való közös munká-*

ról”). Az otthoni tanulás segítésének elmaradására vonatkozó pedagógusi kijelentések elsősorban az oktatási gyakorlatból szerzett, többségében negatív pedagógusi tapasztalatokból fakadnak, melyek szerint a szülők nem biztosítanak megfelelő odafigyelést gyermekeik számára, nem követve tanulmányaikat, jegyeiket (*„azt sem tudják, mi zajlik az iskolában”, „otthon rá sem néznek a leckékre a gyermekkel”, „még az ellenőrzőt sem írja alá a szülő”*). A megkérdezett pedagógusok szerint bár a szülők kompetenciahiányukkal indokolják a szülői segítségnyújtás és nyomon követés elmaradását, valójában többségében teherként élik meg a gyermekükkel való otthoni tanulást. Továbbá az elemzett pedagógusi kijelentésekben felismerhető annak jele, hogy a szülők körében egyre jellemzőbb, hogy saját segítségnyújtásuk helyett egy magántanárt fogadnak gyermekük mellé.

A szülő tárgyi tudásának hiányában történő szülői támogatás lehetőségei

A pedagógusi vélemények elemzése során a gyermek iskolai feladatainak otthoni segítésére és a szülői segítségnyújtás teljes elmaradására vonatkozó pedagógusi kijelentések mellett külön kategóriába soroltam azon kijelentéseket, melyek a szülő tárgyi tudásának hiányában történő támogatás lehetőségeivel foglalkoznak. Az elemzett pedagógusi kijelentésekből tizenhárom kijelentés vonatkozott a korlátozott szülői kompetenciával élő családok támogatási lehetőségeire. Bár a kutatásban résztvevő pedagógusok szerint a gyermek iskola feladatainak otthoni támogatásához alapvető fontosságúak bizonyos szülői kompetenciák, mégsem tartják kizártnak a szülői támogatás lehetőségét a képzettségi hátránnyal élő családok esetében sem. A gyermek iskolai feladatainak otthoni támogatására vonatkozó szülői lehetőségek tárháza jelenik meg az elemzett tizenhárom pedagógusi kijelentésben, ahol a megkérdezettek kiemelten hangsúlyozzák a szülő fizikai jelenlétének, gyermekére irányuló figyelmének tanulási előmenetelre vonatkozó pozitív hatásait. Véleményük szerint a szülői közelség, odafigyelés, időráfordítás akkor is pozitív kihatású, amennyiben a szülő iskolai végzettség hiányában igyekszik gyermeke támasza lenni (*„fontos lenne, hogy a gyermekkel foglalkozzanak”, „úgy is jó lenne, ha csak figyel, ahogy tanul a gyermek”, „legalább leül a gyermek mellé, amikor az tanul”*).

A pedagógusi vélemények alapján a szülő fizikai jelenléte, odafigyelő magatartása és a gyermeke tanulására vonatkozó elvárásai akkor is támogató erőként működnek, ha a szülők nem rendelkeznek a tanulási tartalmakhoz konkrétan kapcsolódó kompe-

tenciákkal („*ha neki otthonról lenne, aki kövesse, még ha nem is érti, mert nem tud olvasni az a szülő*”). Nézeteikben a szülő stabilitása, elérhető közelségben való léte, gyermeke iskolai előmenetelére vonatkozó érdeklődése és elvárásai az alacsonyan iskolázott vagy iskolázatlan szülők köreiből is sikerrel gyakorolható („*náluk is fontos, hogy az a gyerek is érezze, hogy a szülő azért járhatja iskolába, hogy tanuljon*”, „*és el is várja, hogy tanuljon*”, „*ugyanakkor érezze is a gyermek a szülői támogatást akkor is, ha a szülőnek egy osztálya sincs*”). A megkérdezett pedagógusok tehát folyamatosan az mellett érvelnek, hogy a gyermek iskolai feladatainak szülői támogatása tehát nem csupán a tárgyi tudásra vonatkozóan valósítható meg, hanem a rentábilis szülői hozzáállással is gyakorolható. Ily módon nem elfogadható, amennyiben hozzáértésük hiányosságaira hivatkozva kivonják magukat a szülői szerepvállalás alól.

Összegzés

A gyermek iskolai feladatainak szülői segítségnyújtására vonatkozó kutatásom során tizenegy félig strukturált interjú anyagából elemeztem a gyermek iskolai feladataira vonatkozó szülői támogatás valamennyi formájával összefüggő pedagógusi kijelentéseket. A gyermek iskolai feladatait érintő szülői támogatás különféle megnyilvánulási formájára, illetve azok elmaradására vonatkozó negyvenöt kijelentésből álló szövegtörzset három kategóriába soroltam: (1) az iskolai feladatok otthoni segítésének formái, (2) az otthoni tanulás segítésének elmaradása, illetve (3) a szülői tárgyi tudásának hiányában történő szülői támogatás lehetőségeinek csoportjába.

A gyermek iskolai feladataiban vállalt szülői segítségnyújtásra vonatkozó tizen-nyolc pedagógusi kijelentés során kiemelt szerepet kapnak az olyan támogató szülői cselekedetek, mint a gyermek tanulmányi előmenetelének és iskolai feladatainak folyamatos követése, házi feladatainak ellenőrzése, leckéinek kikérdezése. Ezek mellett a megkérdezett interjúalanyok a támogató szülői szerepet mint mentori pozíciót jelölik meg, ahol a gyermek bármikor kérdéssel fordulhat a mögötte álló szülőkhöz, és nem csupán elemi osztályokban számíthat támogatásukra, hanem végig iskolai éveik során. Bár a gyermek iskolai előmenetele érdekében kiemelten fontosnak tartják a szülői segítségnyújtást, a házi feladatok megoldása helyett a megfelelő iránymutatást jelölik meg hatékony segítségnyújtási formaként.

Az otthoni tanulás segítésének elmaradására vonatkozó tizennégy pedagógusi kijelentés többségében a délutáni oktatásban tanuló diákok szülei körében jellemzővé váló segítségnyújtás elmaradására vonatkozik. Bár a pedagógusok igényt tartanak a

délután elkészített házi feladatok és leketanulás otthoni átbeszélésére, ellenőrzésére, a szülők részéről ez teljesen elmarad. Az interjúalanyok szerint a szülők jelentős hányada olyannyira kivonja gyermeke tanulásából magát, hogy nemcsak azt nem nézi át, hogyan végzte el a gyermek az aktuális feladatokat, hanem általánosságban sem tudja, miről tanulnak az iskolában. Bár a szülői támogatás elmaradása inkább a képzettségi hátránnyal élő szülők körében szokott jellemző lenni, jelen kutatás során ez teljesen más képet mutat, hiszen a szóban forgó délutáni oktatásban részesülő diákok nagy többségében nem képzettségi hátránnyal élő családok gyermekei. A pedagógusi percepciók alapján a szülő segítségnyújtás elmaradása annak terhes mivoltával hozható összefüggésbe.

A szülő tárgyi tudásának hiányában történő szülői támogatás lehetőségeit boncolgató tizenhárom kijelentés olyan pedagógusi elképzeléseket takar, melyek alapján a képzettségi hátránnyal élő szülők is támogatást tudnak biztosítani gyermekük iskolai feladatainak végzésében. Nézeteik szerint a szülő fizikai jelenléte, gyermekére irányuló figyelme, gyermeke tanulására vonatkozó elvárásai, iskolai előmeneteléhez kapcsolódó érdeklődése az alacsony iskolai végzettségű és iskolázatlan szülők körében is sikerrel alkalmazható támogatási formák.

Következtetések és kérdések

A pedagógusokkal készült interjúk arra engednek következtetni, hogy pedagógusi körökben a szülők támogatása létfontosságú elemét képezi a gyermek iskolai előmenetelét alapjaiban meghatározó otthoni tanulásnak. A pedagógusi kijelentésekben többször is hangsúlyozott leketanulásban vállalt szülői segítségnyújtás, a gyermek iskolai eredményeinek nyomon követése, a szülői odafigyelés, az iskolai tanulmányokkal kapcsolatos szülői elvárás és ellenőrzés valamennyi megnyilvánulása jó eséllyel tekinthető a szülői támogatás pozitív lehetőségeinek. Ugyanakkor a pedagógusi véleményekben ismétlődően előforduló szülői segítség teljes elmaradása minden bizonnyal a gyermek otthoni tanulását negatívan befolyásoló tényezők egyik alapvető faktorának számít, mely lényegesen korlátozhatja a gyermek iskolai eredményességét. Továbbá a szülői segítségnyújtás és odafigyelés hiányának lenyomatai negatívan befolyásolhatják a pedagógus – szülő közötti kapcsolat jövőbeli alakulását.

A kutatásban résztvevő pedagógusok véleményében egyértelműen felismerhetők a megfelelő kompetencia birtokában, illetve az annak hiányában lévő szülők lehetőségei. A gyermek iskolai feladatainak szülői támogatására vonatkozó pedagó-

gusi reflexiók alapján a képzettségi hátránnyal, illetve a megfelelő képzettséggel rendelkező szülők számára egyaránt rendelkezésre állnak olyan támogatási lehetőségek, melyek között a klasszikusként ismert házi feladatok írásában való segítségnyújtás mellett a gyermek fejlődésének nyomon követése, a szülő fizikai jelenlétének hatásai, az otthoni tanulás ellenőrzésére és a szülői elvárások egyaránt pozitívan befolyásolhatják a tanulók iskolai eredményességének alakulását. A szülő fizikai közelségben való léte, gyermekére irányuló odafigyelése, gondoskodó magatartása olyan támogatási formákat jelentenek, melyek lényegesen csökkenthetik, adott esetben át is hidalhatják a szülő képzettségi hátrányának segítségnyújtásban érzékelhető korlátait.

A gyermek iskolai feladataira vonatkozó szülő segítségnyújtás egyre jellemzőbb elmaradása – mely jelen kutatás eredményei alapján kiemelkedően magas a délutáni oktatásban résztvevő diákok családjában – alapján azt feltételezem, hogy jelen kutatás során erőteljesen megkérdőjeleződik a szülő iskolázottságának a szülői bevonódás, azon belül pedig a gyermek otthoni tanulásának szülői támogatására vonatkozó összefüggései. A délutáni oktatásban tanuló diákok szülei körében jellemző segítségnyújtás elmaradásának hátterében fennállhat, hogy a kész házi feladatokkal hazatérő diákok szülei rendszerint teljesítettnek tekintik a következő tanítási napra való készülést, mely a pedagógusi percepciókban mint egy kifogásolt szülői magatartás kap helyet.

Továbbá az elemzett pedagógusi kijelentések alapján elképzelhető, hogy a szülői segítségnyújtás elmaradása összefüggésbe hozható a felsőbb tagozaton tanuló diákok szülei és pedagógusai közötti eltávolodás jelenségével, melyet a pedagógusi szövegekből kiolvasható határozott elvárások is igazolni mutatkoznak. Mindez egy meglehetősen jól felismerhető distancia jelenlétéről uralkodik, mely a pedagógus – szülő kapcsolat meghatározó jellemzőjeként befolyásolja az iskola – család közötti együttműködés jellegét is térségünkben. Továbbá feltételezhető, hogy a térségben jellemző pedagógus – szülő közötti kommunikációt nehezítő szociokulturális és státuskülönbségekkel összefüggő akadályok ok-okozati kapcsolatban állnak e távolságtartó kapcsolati jellemzővel (Fülöp-Székely 2023).

Bár az elmúlt évek szakpolitikai törekvései az iskola – család közötti kapcsolat és együttműködés optimalizálását, a pedagógus – szülő közötti távolságok csökkentését tűzi ki célul, azonban a pedagógusi tapasztalatok megkérdőjelezzik ennek megvalósulását. Az iskola – család közötti kapcsolat optimalizálásához elengedhetetlen volna a szülői szerepvállalásra vonatkozó pedagógusi percepciók szisztematikus feltárása, mely további térségi kutatásokra ösztönöz.

Felhasznált irodalom

1. Arce, S (2019): Exploring parent and teacher perceptions of family engagement. *International Journal of Teacher Leadership*, 10(2).
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1244923.pdf>
2. Biró A. Z. (2019): Digitális tér, társadalmi tér. Család – iskola – média. In: Biró A. Zoltán, Bodó Julianna, Székely Kinga (szerk.): *A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. Státus Kiadó, Madéfalva, 51-60.
3. Biró A. Z. – Bodó J. (2020): Iskolai oktatás egy vidéki társadalom szemszögéből, *Tér és Társadalom*, 34(4), 143–157. <https://doi.org/10.17649/TET.34.4.3307>
4. Biró A. Z. – Bodó J. (2022): Oktatás – ruralitás – társadalmi környezet. *Acta Medicinæ et Sociologica*, 13. évf., 35., 31–53.
<https://doi.org/10.19055/ams.2022.11/29/2>
5. Biró A. Z. – Sárosi-Blága Á. – Szász M. M. – Kovács O. E. – Kovács J. T. (2021): A tanítói szerep változásai rurális környezetben. *Pro Scientia Ruralis*, VI (2): 105-154.
6. Bodó J. (2019): Szülői Stílusok. In: Biró A. Zoltán, Bodó Julianna, Székely Kinga (szerk.): *Család – iskola – média. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra*. Státus Kiadó, Madéfalva, 61–70.
7. Epstein, J. L. (1987): Toward a theory of family – school connections: Teacher practices and parental involvement. In: K. Hurrelmann – F. Kaufman – F. Loel (eds.): *Social Intervention: Potential and constraints. Prevention and intervention in childhood and adolescence*. Walter de Gruyter, Oxford, UK: 121–136.
8. Epstein, J. L. – Sanders, M. G. – Simon, B. S. – Salinas, K. C. – Janson, N. R. – Van Voorhis, F. L. (2002): *School, Family and Community Partnership. Your Handbook for Action* (2nd ed.). Corwin Press, California.
9. Fülöp-Székely A. (2023): A pedagógus – szülő közötti kommunikáció akadályozó tényezőinek vizsgálata pedagógusi vélemények alapján. *Acta Medicinæ et Sociologica*, 14(36): 70-87. doi: <https://doi.org/10.19055/ams.2023.05/31/3>
10. Grolnick, W. S., – Slowiaczek, M. L. (1994): Parents' Involvement in Children's Schooling: A Multidimensional Conceptualization and Motivational Model. *Child Development*, 65 (1): 237–252.

11. Herman, K. C. – Reinke, W. M. (2017): Improving teacher perceptions of parent involvement patterns: Findings from a group randomized trial. *School Psychology Quarterly*, 32(1): 89–104. <https://doi.org/10.1037/spq0000169>
12. Ivan, C. (2010): Generative Mechanisms of Parental Involvement in the Romanian Schools. *Journal of Social Research & Policy*, 2010(1): 26–48.
13. Jakab J. (2022a): Roma tanulók oktatása – pedagógusi attitűdök, típusok. *Pro Scientia Ruralis*, 2022(2): 53 – 73.
14. Jakab J. (2022b): Hozzá tud-e járulni az iskola a magyar többségi és roma kisebbségi csoportok közötti társadalmi távolság csökkentéséhez? Székelyföldi pedagógusok percepciói. *Iskolakultúra*, 32(7): 18 – 35.
15. Kohl, G. O. – Lengua, L.J. – McMahon, R. J. (2000): Parent Involvement in School: Conceptualizing Multiple Dimensions and Their Relations with Family and Demographic Risk Factors. *Journal of School Psychology*, 38(6): 501–523. [https://doi.org/10.1016/S0022-4405\(00\)00050-9](https://doi.org/10.1016/S0022-4405(00)00050-9)
16. Koltói L. – Harsányi Sz. G. – Kovács D. – Kövesdi A. – Nagybányai-Nagy O. – Nyitrai E. – Simon G. – Smohai M. – Takács N. – Takács Sz. (2019): A szülők tanulmányokba 127 való bevonódásának összefüggése az iskolai teljesítménnyel. *Psychologia Hungarica Caroliensis*, 7(2): 86–103.
17. McDowall, P. S. – Schaughency, E. (2016): Elementary school parent engagement efforts: Relations with educator perceptions and school characteristics. *The Journal of Educational Research*, 2016 (0): 1–18. <http://dx.doi.org/10.1080/00220671.2015.1103687>
18. McPherson, C. V. (2021): Teacher and administrator perceptions on the factors that affect parental engagement in school-sponsored workshops. Immaculata, Pennsylvania. <https://library.immaculata.edu/Dissertation/digitalB/Doc897McPhersonC2021.pdf>
19. Mihalache, F. (2022): Învăţământul în mediul rural. In: Iulian Stănescu – Flavius Mihalache (eds.): *România rurală în noul capitalism: 1990 – 2020*. Pro Universitaria, Bucureşti, 263–273.
20. Nyitrai E. – Harsányi Sz. G. – Koltói L. – Kovács D. – Kövesdi A. – Mátay G. – Nagybányai-Nagy O. – Pusker M. – Simon G. – Smohai M. – Takács N. – Takács Sz. (2020): Szülői bevonódás és az iskolai teljesítmény kapcsolata az

- országos kompetenciamérés 2017-es és 2018-as adatainak tükrében. *Psychologia Hungarica*, VII(4): 7–51.
21. Pomerantz, E. M. – Mooman, E. A. – Litwack, S. D. (2007): The How, Whom, and Why of Parent's Involvement in Children's Academic Lives: More Is Not Always Better. *Review of Educational Research*, 77(3): 373–410.
 22. Purtell, K. M. – Jiang, H. – Justice, L. M. – Sayers, R. – Dore, R. – Pelfrey, L. (2022): Teacher Perceptions of Preschool Parent Engagement: Causal Effects of a Connection-Focused Intervention. *Child & Youth Care Forum*, 51: 937–966 <https://doi.org/10.1007/s10566-021-09661-x>
 23. Szász M. M. (2021): Szülői segítségnyújtás az iskolai tanulmányi feladatok teljesítésében – Szülőtípusok a házi feladatok teljesítésébe való bevonás alapján. I. rész. *Acta Medicinae et Sociologica*. 12(33):144–159. <https://doi.org/10.19055/ams.2021.11/30/9>
 24. Szász M. M. (2022a): Szülői segítségnyújtás az iskolai feladatok teljesítésében. *Acta Medicinae et Sociologica*. 13(34):212–232. <https://doi.org/10.19055/ams.2022.05/31/10>
 25. Szász M. M. (2022b): Az iskolai életbe való szülői bevonódás akadályai egy székelgyföldi rurális település mintáján. *Metszetek*, 11(3): 103–122
 26. Thompson, A. M. – Herman, K. C. – Stormont, M. A. – Reinke, W. M. – Webster-Stratton, C. (2017): Impact of Incredible Years on teacher perceptions of parental involvement: A latent transition analysis. *Journal of School Psychology*, 62: 51–65. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2017.03.003>

Abstract

Parental support in children's homework – as one of the most fundamental forms of parental involvement – could be influenced by many factors. This study reports the results of an interview-based research conducted in the village of Praid (Harghita county, Romania), analyzing teachers' perception on parental support practices prevalent in this region.

Keywords: parental support, parental involvement, homework, teachers' perceptions